

Tidsuppfattning

Vad är det? Vad vet man idag?

Definitioner av begrepp och vad man idag vet om hur tidsuppfattning utvecklas

Litteraturstudie om tidsuppfattning;

Begrepp, utveckling och intervention.

Master i habilitering och specialpedagogik, D-nivå, Mälardalens högskola.

Institutionen för Samhälls- och Beteendevetenskap.

Tidigare forskning

- ♦ Psykologiskt område
- ♦ Pedagogiskt område
- ♦ Utvecklingslitteratur

Tidsuppfattning är...

- ♦ är tätt kopplat till **identitet**, personlighet.
  - ♦ är en förutsättning **för att förstå** vad som händer och när,
  - ♦ förankrar **verklighetsuppfattningen**.
  - ♦ Koordination och **integrering av beteende**
  - ♦ ingår i många andra förmågor tex. ”**timing**” av social förmåga.
- Att förstå sin ”dåtid” nödvändigt för att kunna se, önska och planera sin framtid.**

Begrepp

Tidsupplevelse, Subjektiv tid, Psykologisk tid, Känslan för tid, Tidsorientering, Objektiv tid, Relativ tid, Realtid, Tidsplanering, Temporal kontinuitet, Tidshorisonten, tempo, tidsperiod, varaktighet, tidsperspektiv.
Egentlig – intuitiv tidsuppfattning.
Tidsmedvetande

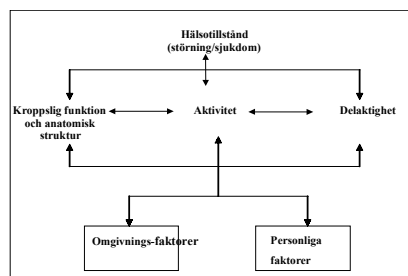
Teorier som inkluderar tidsuppfattning

- ♦ Forskning
- ♦ Kylén (1981, 1984)
- ♦ Block (1990)
- ♦ Luria (1980)

ICF

**Internationell klassifikation
av
funktionstillstånd, funktionshinder och
hälsa**
International Classification of Functioning, Disability and Health
www.sos.se/epc/klassifi/ICF.htm

ICF

Problemanalys på olika nivåer ger olika information

Kroppsfunction/ kroppsstruktur	Info om biologisk bakgrund, barnets förutsättningar . Bra att förstå kroppsliga svårigheter – kan något göras bättre? Diagnos kvarstår.
Aktivitet	Info om förmågor, genomförande av uppgifter , styrkor och svagheter, potential. <u>Åtgärd</u> : träna och förbättra olika förmågor.
Delaktighet	Info om situationer och samspel . Bra att förstå situationer som hjälper/begränsar. <u>Åtgärder</u> : träna förmågor, påverka samspel eller förändra omgivningen.
Omgivning	Info om närmiljöns agerande och miljöns utformning . <u>Åtgärder</u> : förändra attityder och förhållningssätt, uppgifter och krav, miljö osv.

Kroppsfunctioner (b)

1. Psykiska funktioner
2. Sinnesfunktioner och smärta
3. Röst- och talfunktioner
4. Hjärt-, kärl... andn.funktioner
5. Matsmältnings...funktioner
6. Funktioner i köns- urinorgan
7. Neuromuskuloskeletala och rörelserelaterade funktioner
8. Funktioner i huden

Aktivitet och delaktighet (d)

1. Lärande, att tillämpa kunskap
2. Allmänna uppgifter och krav
3. Kommunikation
4. Förflyttning
5. Personlig vård
6. Hemliv
7. Mellanmänniska interakt./ relationer
8. Viktiga livsområden
9. Samhällsgemenskap, socialt och medborgligt liv

Kroppsstruktur (e)

1. Nervsystemet
2. Ögat, örat
3. Röst och tal
4. Hjärn-kärl-, immunol., andning
5. Matsmältn.- och ämnesomsättnings-, endokrina systemet
6. Köns- och urinorganens system
7. Rörelse
8. Hud

Omgivningsfaktorer (e)

1. Produkter och teknologi
2. Naturmiljö och mänskligt skapade miljöförändringar
3. Personligt stöd och relationer
4. Attityder
5. Service, tjänster, system och policy

b1 Psykiska funktioner [ICF]

ÖVERGRIPANDE

PSYK FUNKT

- b110 Medvetande
- b114 Orientering
- b118 Intellekтуella
- b122 Psykosociala
- b126 Temperament/
personlighet
- b130 Energi och drifter
- b134 Sömn

SPECIFIKA PSYK. FUNKT

- b140 Uppmärksamhet
- b144 Minne
- b148 Psykomotoriska
- b152 Emotionella
- b156 Perceptuella
- b160 Tanke
- b164 Högre kognitiva
- b168 Psykiska språkfunkt.
- b172 Kalkylering
- b176 Ordna sammansatta rörelser i följd
- b180 Erfarenhet av jag och tid

Vad är tidsuppfattning? [ICF]

Kroppslig funktion

- ♦ Upplevelse av tid
- ♦ Orientering till tid
- ♦ Tidsplanering

Aktivitet – delaktighet

- Förmåga att beräkna tidsåtgång för att
- ♦ kunna hantera sin egen aktivitetsnivå
- ♦ företa mångfaldiga uppgifter självständigt

Orientering till tid [ICF]

Övergripande psykiska funktioner

Orienteringsfunktioner; allmänna psykiska funktioner som att känna till och fastställa sin relation till sig själv och andra, till tid och till sin omgivning;

- ♦ **Orientering till tid;** Psykiska funktioner som ger medvetenhet om dag, datum, månad och år.

Upplevelse av tid [ICF]

Specifika psykiska funktioner

Funktioner för erfarenhet av jag och tid;

- ♦ **Upplevelse av tid;** specifika psykiska funktioner av de subjektiva upplevelserna som sammanhänger med tidens längd och gång.

Tidsplanering [ICF]

Specifika psykiska funktioner

Högre kognitiva funktioner;

- ♦ **Tidsplanering;** Psykiska funktioner för att ordna händelser i kronologisk ordning, fördela tidsåtgång till händelser och aktiviteter [ICF, b1642].

Aktivitet - delaktighetsnivå

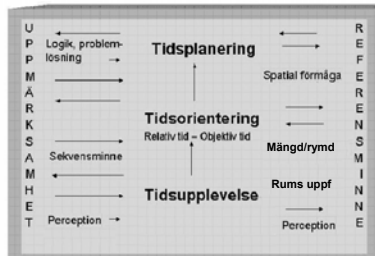
Tidsuppfattning/tidsförmåga

- ♦ att kunna fördela tidsåtgång till händelser och aktiviteter [ICF d2202]
- ♦ att beräkna tidsåtgång för att kunna hantera sin egen aktivitetsnivå och företa mångfaldiga uppgifter självständigt [ICF d2303].

Tid och rum; (Tore Duvner 1994)

- ♦ ” Tid är ett mycket mer abstrakt begrepp än rum. Rummet kan utforskas och upplevas med syn, känsel och kroppsupplevelse. Tidsupplevelsen är mer en tankeprocess och bl.a. beroende av förmågan till delad uppmärksamhet, dvs. att kunna hålla flera upplevelser i tankarna, växla fokus mellan upplevelser just nu och ta fram minnesbilder av passerade ögonblick.”

Systemet tidsuppfattning, förmågan att förstå och planera tid.

Hur utvecklas systemet tidsuppfattning?

- ♦ i vardagssituationer, samlar i referensminne
- ♦ i och av samspel och i interaktion med omgivningen
- ♦ pågående process under barnets hela uppväxt
- ♦ omgivningens kunskap, förhållningssätt, attityder och kultur är avgörande för vilken tidsuppfattning ett barn har.

Piaget visade på två olika komponenter i tidsbegreppet.

- ♦ barnet måste kunna placera före och efter både perceptuellt och språkligt i rätt ordning, sekvensering.
- ♦ hur länge något håller på, förutsätter både tidskänsla och att barnet har förmåga till delad uppmärksamhet.

Bild av barn

- ♦ Perception
- ♦ Sinnesupplevelse av varaktighet
- ♦ Vardagsrutiner > samlar till referensminnet

4-8 mån

Bild av barn

- ♦ orsak-verkan, förväntan
- ♦ försöker förlänga roligt tex skallra
- ♦ intuitiv känsla för tid o rum

8-12 mån

Bild av barn

- ♦ börjar utveckla känsla för tid och rum
- ♦ Kan överblicka flera steg i förlopp, sekvens
- ♦ förstår **nu**

1-2 år

- ♦ Tid och rum konkret och kopplat till själv
- ♦ Begrepp om nuet, sedan, ”snart”
- ♦ Minns o kan rekonstruera vad som hänt men ej i ordningsföljd

2-4 år

- ♦ Utvecklar språket, fyller begrepp med innehåll, före-efter, spatiala begrepp som framför-bakom
- ♦ Ostabila tidsbegrepp
- ♦ Viss tidsmässig ordn./sekvens

4 – 6 år

Bild

- ♦ Förstår ord för nu och framtid; idag, imorgon
- ♦ Vet dagens händelser och nästa dag, viss tidsmässig ordning
- ♦ Kopplar händelser med klocktid utan att förstå tid
- ♦ Igår=allt förflutet

Tidshorisont...

- ♦ ”Väldigt gamla människor var faktiskt apor när dom var små” (Fredrik 4 år)
- ♦ ”Min farfar jobbade på järnverk när han var ung, så han är född på järnåldern” (Marius, 6 år)

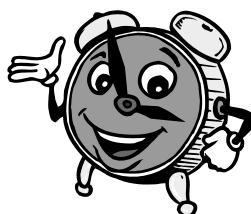
Sexåringar..

Bild av barn

- ♦ Kan dagens aktiviteter i ordningsföljd
- ♦ Kan bedöma en varaktighet
- ♦ Har god känsla för vardagsaktiviteters tidslängd
- ♦ Kan läsa av heltimmar
- ♦ Kan veckodagar, årstider

- ♦ ”Mormor lever på övertid men får inte något extra betalt för det” (Nina, 7 år)

7-11/12 år

- ♦ Logiskt tänkande
- ♦ Kan skilja tid – avstånd, abstrakt tidsförståelse
- ♦ Tänker i dåtid-nutid-framtid
- ♦ Förstår fysisk tid
- ♦ Kan begrepp som minut, timme
- ♦ Kan klockan och kalendern
- ♦ Börjar tidsplanera
- ♦ Börjar kunna beräkna hur lång tid saker och ting tar

13-16

- ◆ Befäster klocka och kalender
- ◆ Ökar på historiska begrepp
- ◆ tidsplanering

Tidsplanering 16 - ...

Tidsplanering...

Varför redan barn?

- ◆ Tidiga insatser – bättre förutsättningar
- ◆ Förebygga ”inlärld hjälplöshet”

HUR?

- ◆ Lek
- ◆ Använd språket
- ◆ Konkretisera – ex. ur vardagen
- ◆ Hjälpmedel, Hi tech – Lo tech

Utveckling av instrument för
Kartläggning Av Tidsuppfattning, KaTid,
hos sexåringar

- ◆ Bilder ur ”Var ska man lägga näsan om inte i blöt” av Anna-Karin Elde
- ◆ Citat ur ”Gamla tanter lägger inte ägg” av Mark Levensgood och Unni Lindell
- ◆ Övrigt ur Litteraturstudie och D-Uppsats av Iréne Alderman och Gunnel Janeslätt